

Digiviikko: Ilmasto- ja taloustiedolla johtaen kohti kestäväää kuntaa

Ohjelma

- Klo 9.00 **Tervetuloa**, FisU-verkoston palvelukeskus ja Kuntaliitto
- Klo 9.10 **Resurssiviisaiden kuntien talous- ja ilmastojohtaminen ja tiedolla johtaminen**
REETTA (Resurssiviisaiden kuntien ilmasto- ja talousjohtamisen integraatio): mitä, miksi ja tulokset
Okariina Rauta, johtava asiantuntija, Motiva
REIJO (Resurssiviisaiden kuntien tiedolla johtaminen): mitä, miksi ja nykytilanne ja tavoitteet
Ismo Entsalu, tutkija, Suomen ympäristökeskus
- Klo 9.45 **Tauko**
- Klo 9.55 **Käytännön esimerkkejä kuntien kehitystyöstä**
Marjukka Manninen, kunnanjohtaja, Iin kunta
Tanja Ahonen, ympäristöjohtaja, Kuopion kaupunki
Risto Veivo, ilmastojohtaja, Turun kaupunki
- Klo 10.45 **Tauko**
- Klo 10.55 **Eväät ja ideat kunnan työhön jatkossa**
Tiia Merenheimo, asiantuntija, Motiva
- Klo 11.20 **Yhteenveto**
Kommenttipuheenvuoro, Jari Vaino, erityisasiantuntija, Kuntaliitto
- Klo 11.30 Päätös

Ilmasto- ja talousjohtamisen integraatio

Okariina Rauta,
Motiva Oy

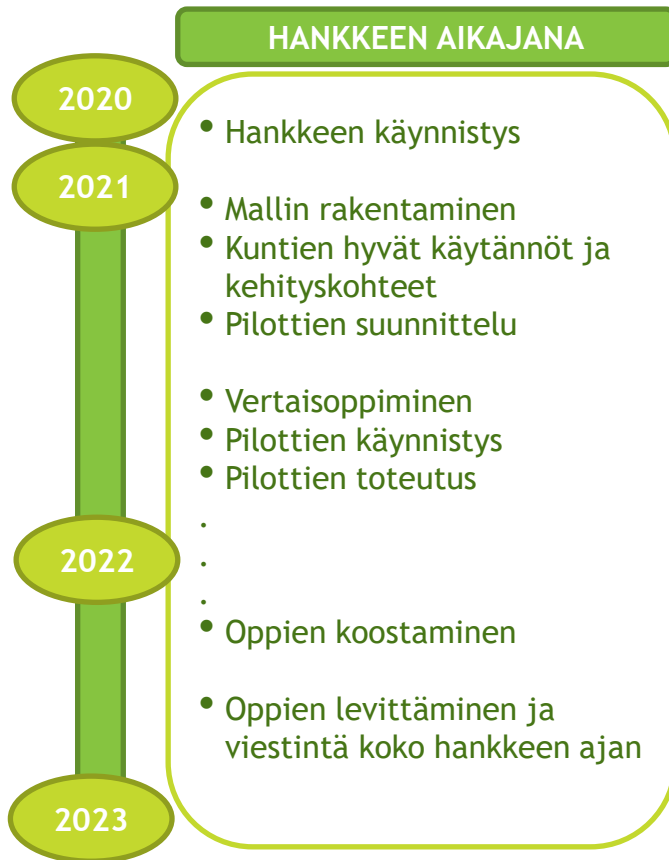
Resurssiviisaiden kuntien Talous- ja ilmastojohtaminen

REETTA

Hankkeen tavoitteena on tunnistaa ja kehittää tapoja kytkeä ilmastotavoitteiden käytännön toimeenpano osaksi kunnan talousjohtamista.

Hankkeen tuloksena

- Malli ilmasto- ja talousjohtamisen yhdistämiseen
- Kooste kuntien hyvistä käytännöistä ja olemassa olevista työkaluista
- Käytännön opit piloteista

HANKKEEN TOTEUTTAJAT JA SIDOSRYHMÄT

FISU-verkoston
kunnat ja
palvelukeskus
(Motiva & SYKE)

Ympäristöministeriö
Sitra
Kuntarahoitus
Kuntaliitto

Fisu (Finnish Sustainable Communities)-verkosto

- Edelläkävijäkuntien verkosto, joka tavoittelee **hiilineutraalisuutta, jätteettömyyttä ja globaalisti kestäväää kulutusta** vuoteen 2050 mennessä.

”Fisu-verkosto tarjoaa asiantuntijakohtaamisia, oivalluksia ja vertaisoppimista, joita voi hyödyntää oman kunnan tai kaupungin työssä”

ympäristöasiantuntija **Veli-Heikki Vänttinen**
Jyväskylän kaupunki

Nykytilan arviointi

Mistä lähteä liikkeelle?

Talous- ja ilmastojohtamisen nykytilan arviointi

Nykytilan arviointimallin avulla kunta voi tarkastella omia talousjohtamisen prosessejaan. Arviointi auttaa tunnistamaan, miten ilmastotavoitteiden edistämistä voisi vahvistaa talouden suunnittelussa, seurannassa ja hankintojen johtamisessa.

Arviointi tarkastelee talous- ja ilmastojohtamisen kytkennän neljää kulmakiveä ja niiden osa-alueita.

Arvioinnin hyötyjä kunnalle

- Kasvanut ymmärrys talousjohtamisen ja ilmastotyön yhteen kytkeämisestä
- Sisäisen vuoropuhelun vahvistaminen
- Kehityskohteiden tunnistaminen
- Mahdollisuus reagoida ja suunnitella kehittämistoimenpiteitä

Kolme askelta arvioinnin toteuttamiseen

1. Kokoa arviointitiimi

Arviointiin kannattaa osallistua poikkihallinnollisesti sekä kunnan ilmastotyön että taloushallinnon väkeä. Mukaan voi kutsua myös toimialojen toiminnan ja talouden suunnittelusta tai hankinnoista vastaavia.

2. Osa-alueiden läpikäynti

Haastatelkaa arviointiin tarvittavia henkilöitä kuntaorganisaatiossa, tai järjestäkää työpaja tai keskustelutilaisuuksia. Käykää arviointimallin kysymyksiä läpi osa-alue kerrallaan ja kirjatkaa huomiot ylös.

3. Yhteenveto

Koostakaa arvioinnin päätteeksi yhteen, mitkä olivat tärkeimmät tunnistetut vahvuudet ja kehityskohdat. Suunnitelkaa, miten kehityskohtiin reagoidaan. Esitelkää tulokset tarvittaville tahoille.

Hyviä käytäntöjä

Tiekartta

Fisu-verkoston kuntien pitkä ilmastotyö näkyy siinä, että ilmastojohtamisen strateginen perusta arvioitiin kaikissa kunnissa vahvimaksi neljästä osa-alueesta.

Ilmastotavoitteet näkyvät kuntien strategioissa, tavoitteita tarkentaa strategian alainen resurssiviisauden tiekartta tai ilmasto-ohjelma, ja kunnan toimialoilla on vahva omistajuus tiekarttaan ja sen toimenpiteisiin. Nämä lähtökohdat mahdollistavat ilmasto- ja talousjohtamisen kytkennän kehittämisen.

Tiekartasta talousarvioon

Kaikissa arviointiin osallistuneissa kunnissa on jo kehitetty toimintatapoja siihen, että toimialat nostavat omiin talousarvioehdotuksiinsa ilmastotoimenpiteitä.

Hankintojen perusta

Kunnissa on kehitetty hankintastrategioita ja hankintojen ohjeistuksia. Markkinavuoropuheluihin on otettu jonkin verran ilmastonäkökohtia mukaan ja viestitty toimittajille kunnan ilmastotavoitteista.

Vähäpäästöisyyttä edistävien kriteerien käyttömahdollisuutta pyritään melko säännönmukaisesti tarkastelemaan hankinnoissa.

Kehityskohtia

Ilmastotoimien kokonaiskuva ja vaikuttavuus

Toimintatapojen kehittämistä tarvitaan ilmastotoimien kokonaisuuden vaikuttavuuden arviointiin läpi talouden suunnitteluprosessin. Kunnat tarvitsevat uusia keinoja vaikuttavuuden arviointiin johtamisen eri tasoilla.

Vaikuttavuuden arviointia kannattaa vahvemmin toteuttaa jo ilmastotiekartan tasolla toimenpiteiden priorisoimiseksi. Päätöksenteossa on entistä paremmin tarkasteltava, onko vuositasolla ilmastotoimien kokonaisuus riittävä suhteessa tavoitteisiin.

Säännöllinen seuranta eri tasoilla

Kehityskohdaksi nousi muutostarpeisiin reagointi sekä ilmastotyön seurannan vaikutus toiminnan suunnitteluun. Seurannan tarkoitus on varmistaa, ollaanko oikealla polulla ilmastotavoitteita kohti, ja tuottaa kehitysehdotuksia, jotka huomioidaan toiminnan suuntaamisessa.

Kunnissa tarvitaan sekä seurannan käytäntöjen kehittämistä että sopivien mittarien löytämistä johtamisen eri tasoille.

Hankintojen johtaminen ja ilmastotiekartan jalkautus

Hankintojen strateginen johtaminen ja hankintakategoriakohtaisten tavoitteiden hyödyntäminen oli monessa kunnassa alkutekijöissään.

Hankintalinjauksia- tai strategioita on tarpeen vahvemmin peilata kunnan ilmastotiekarttaan ja varmistaa, että ilmastotavoitteet ja tiekartan toimenpidekokonaisuudet tunnistetaan ja viedään käytäntöön hankintojen linjauksissa ja suunnittelussa.

Vuosisuunnittelupilotti

Pilottikortit

Joensuu

- Ilmastobudjetin käyttöönotto: nostetaan talousarvioon ilmastotoimien päästövaikutukset ja kustannukset.
- Kehitettiin seurantaa sekä selvityksissä että tiliöinnissä.
- Kilpailutusten ja urakoiden kustannusten seuranta hankkeiden sisällä selvitettiin

Jyväskylä

- Taloushallinnon, resurssiviisautasiantuntijoiden ja toimiala/liikelaitosjohdon välisen vuoropuhelun lisääminen, talousprosessin kehittämistarpeiden ja vaikuttavimpien resurssiviisautsivien tunnistaminen. Talousarvion laadintaohjeiden täsmentäminen: resurssiviisautsivien näkökulmasta toiminnalliset tavoitteet, niiden lähtö- ja tavoitetasot sekä mittarit.

li

- Talous- ja ilmastoasiantuntijoiden sekä toimialojen johdon välisen vuoropuhelun lisääminen.
- Järjestettiin ketterää koulutusta yhteiseen käyttöön suunnitellusta excel-työkalusta.
- Resurssiviisautsivien ja visualisoinnin työkalun käyttöönotto (Power BI)

Riihimäki

- Yhteisen ymmärryksen luominen ja vuoropuhelun lisääminen resurssiviisautsivien tavoitteista ja toimenpiteistä.
- Kaupungin strategia ja ympäristöpolitiikka kytketään vahvemmin toisiinsa vireillä olevan päivityksen yhteydessä.
- Ympäristöpolitiikan päivityksessä asetetaan tavoitteet ja mittarit sekä tavoitteisiin kohdistuvat toimenpiteet.

Hankintapilotti

Pilottikortit

Joensuu

INFRARAKENTAMISEN HANKE -
KATUKOHTTEEN PERUSKORJAUS
Tiaisenkatu-Sammonkatu

Kuopio

INFRARAKENTAMISEN HANKE -
KATUKOHTTEEN SUUNNITTELUVAIHE
Hiltulanlahden 3. asemakaava-alueen
kunnallisteknisen suunnittelun
päästölaskelmat

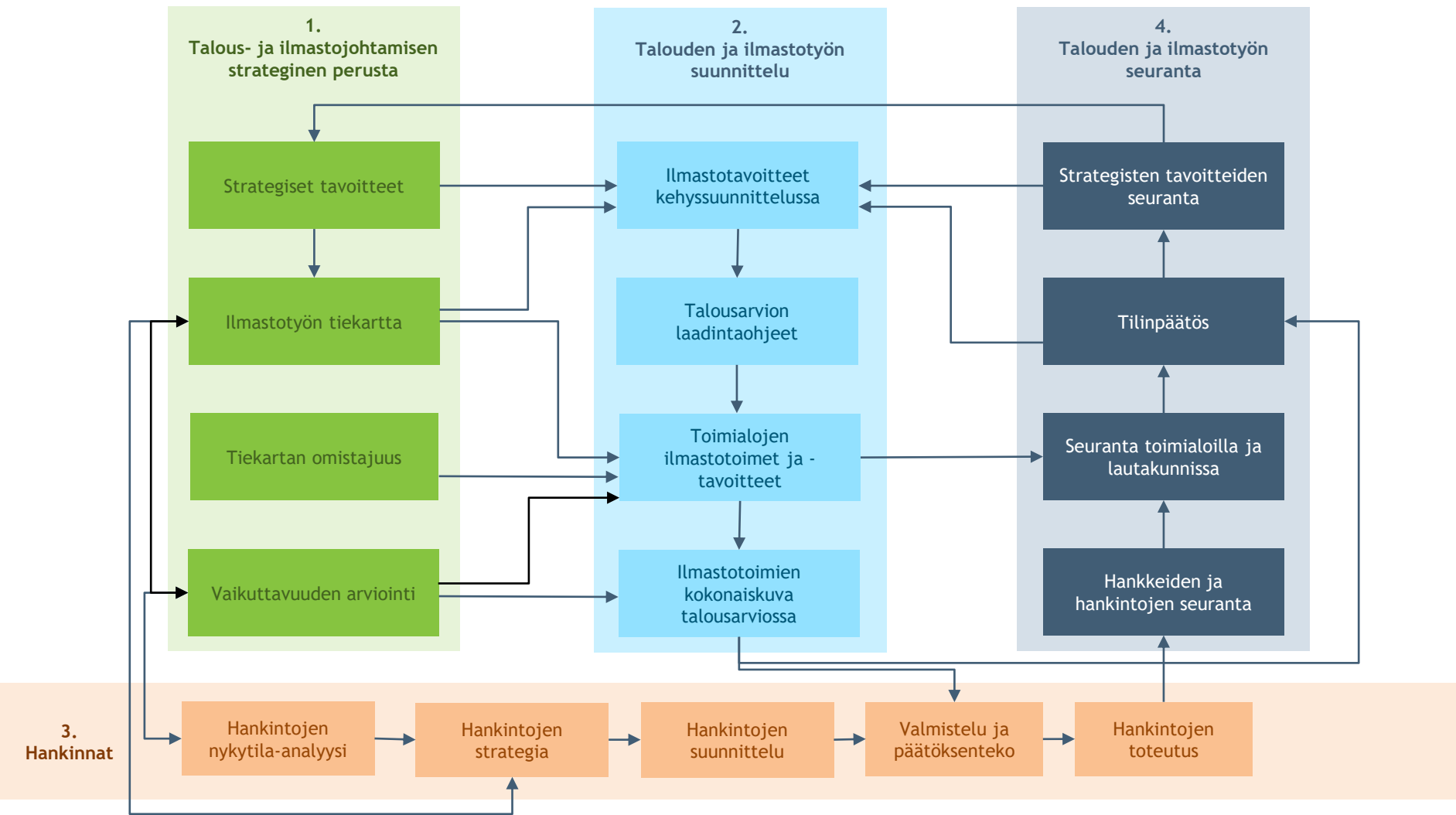
Lahti

PALVELURAKENTAMISEN HANKE - KORJATA
VAI RAKENTAA UUTTA?
Launeen päiväkot

Turku

PALVELURAKENTAMISEN HANKE - KORJATA
VAI RAKENTAA UUTTA?
Palveluverkko, Varissuon koulu ja
päiväkodit

Malli talous- ja ilmastojohtamisen kytkentään

1.
Talous- ja
ilmastojohtamisen
strateginen perusta

Strategiset tavoitteet

Ilmastotyön tiekartta

Tiekartan omistajuus

Vaikuttavuuden arviointi

Kunnan strategia ja sitä tarkentavat poikkihallinnolliset suunnitelmat luovat perustan ilmastotyön kytkemiseksi osaksi talousjohtamista.

Kuntastrategiasta johdetaan kunnan kaikki keskeisin päätöksenteko, suunnittelu ja kehittäminen. Strategisten tavoitteiden on ohjattava kaikkea kunnan toimintaa. Kuntastrategiassa asetetut ilmastotavoitteet määrittävät ilmastotyön suunnan. Tämä antaa selkänöjan ilmastotyön tuomiseksi osaksi talousjohtamisen prosesseja ja toimintatapoja.

Kunnan strategiset ilmastotavoitteet tarkennetaan tiekartassa tai vastaavassa ilmasto-ohjelmassa. Tiekartta kuvaa välitavoitteet ja toimenpiteet, joilla ilmastotavoitteet saavutetaan. Tiekarttaa päivitetään säännöllisesti. Se luo perustan ilmastotyön suunnitteluun ja seurantaan osana talouden vuosisuunnittelua sekä hankintojen suunnittelua.

Ilmastotyön tiekartasta on oltava vahva omistajuus ja sitoutuneisuus toimialoilla ja tytäryhteisöillä. Toimenpiteille määritetään vastuutahot. Toimialat ja tytäryhteisöt osallistuvat tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittelyyn ja tuntevat vastuullaan olevat toimenpiteet.

Toimialoilla ja tytäryhteisöillä täytyy olla tiedossa oman toimintansa merkittävimmät päästövähennyskeinot. Siksi tiekartan toimenpidekokonaisuuksien päästövähennyspotentiaalia ja vaikuttavuutta pitää arvioida. Tämä mahdollistaa vaikuttavimpien toimenpiteiden tunnistamisen ja nostamisen talouden vuosisuunnitteluun.

2. Talouden ja ilmastotyön suunnittelu

Ilmastotavoitteet
kehysuunnittelussa

Talousarvion laadintaohjeet

Toimialojen ilmastotoimet ja -
tavoitteet

Ilmastotoimien kokonaiskuva
talousarviossa

Talousarvion ja -suunnitelman laadintaprosessit tarjoavat keskeisen väylän todentaa strategisia ilmastotavoitteita ja viedä ne käytännön toimenpiteiksi koko kuntaorganisaatiossa.

Kehysuunnittelussa kunnan johto määrittelee raamit ja painopisteet talouden suunnitteluun. Strategisten ilmastotavoitteiden pitää näkyä painopisteiden suunnittelussa. Toiminnan suuntaamiseen tuodaan pohjaksi tilannekuvaa edellisen vuoden ilmastotoimista ja tavoitteiden etenemisestä.

Kun toimialat ohjeistetaan asettamaan vuositason ilmastotavoitteet ja -toimenpiteet talousarvion laadintaohjeiden yhteydessä, ilmastotyö ei jää irralliseksi muusta toiminnan suunnittelusta. Ohjeistus voi koskea esimerkiksi ilmastotavoitteiden nostamista toiminnallisiin tavoitteisiin tai tietojen toimittamista ilmastobudjettia varten.

Toimialat tarkentavat vastuullaan olevia ilmastotyön tiekartan toimenpiteitä vuositason tavoitteiksi ja toimenpiteiksi talousarvioehdotuksen yhteydessä. Jos tiekartan toimenpiteiden vaikuttavuutta on arvioitu, se antaa selkänöjaa vaikuttavimpien toimien priorisointiin. Numeeriset tavoitteet ilmastotoimissa edistävät toimien vaikutusten seuraamista.

Vuositason ilmastotoimien kokonaisuutta talousarviossa ja -suunnitelmassa on arvioitava suhteessa tavoitteisiin ja viestittävä kokonaiskuvasta myös päättäjille. Saavutetaanko vuositason toimenpiteillä päästövähennyksiä ja edetäänkö kohti ilmastotavoitteita? Ilmastobudjetti on yksi työkalu kokonaiskuvan esittämiseen ja viestintään.

3. Hankinnat

Hankintojen strategia tai linjaukset

Hankinnat ovat kuntalaisten rahojen käyttöä, joissa päästöjä vähentäviä toimenpiteitä toteutetaan käytössä.

Hankintoja koskeva strategia, politiikka tai linjaukset täsmentävät, miten kunnan strategiaa toteutetaan hankinnoissa. Ilmastotiekartta ja hankintoja ohjaava strategia kannattaa kytkeä toisiinsa ja kuvata numeerisin/konkreettisin tavoittein, miten ilmastotavoitteita edistetään hankinnoissa.

Hankintojen nykytilan analysointi

Nykytilan analyysillä tunnistetaan, miten hankintoja pitää kehittää, jotta niissä pystytään vaikuttavasti toteuttamaan kunnan tavoitteita. Ilmastotavoitteiden edistämisen kannalta olennaista on tunnistaa päästö- ja kustannusvaikutuksiltaan merkittävät hankinnat sekä vähäpäästöisten hankintojen osaamisen kehittämistarpeet.

Hankintojen suunnittelu

Hankintojen ennakoivan suunnittelun ja taloussuunnittelun vuoropuhelu optimaalisten ilmasto- ja talousvaikutusten saavuttamiseksi lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteiden mukaisesti.

Valmistelu ja päätöksenteko

Ilmastotavoitteiden kannalta keskeisten hankintojen valmistelussa tuotetaan päättäjille tietoa eri toteutusvaihtoehdoista ja niiden elinkaarisista vaikutuksista, kuten päästövähennyksistä, kustannuksista ja säästövaikutuksista. Pienempien hankintojen vaikuttavuuden ennakoarviointi voidaan toteuttaa niin, että eri kategorioiden päästövähennyspotentiaali arvioidaan.

Hankintojen toteutus

Yksittäisessä hankinnassa ilmastönäkökulmia voidaan huomioida hankinnan kohteen määrittelyssä, markkinavuoropuhelussa sekä kilpailutuksessa käytettävissä kriteereissä sekä sopimuksen aikaisessa yhteistyössä ja seurannassa.

4. Talouden ja ilmastotyön seuranta

Hankkeiden ja hankintojen
seuranta

Seuranta toimialoilla ja
lautakunnissa

Strategisten tavoitteiden
seuranta

Tilinpäätös

Strategisten tavoitteiden seurannalla varmistetaan strategisten päämäärien toteutumista. Seuranta voi olla toteavaa tai kehittävää, siten että seurannan perusteella tehdään päätöksiä jatkosta.

Ilmastotavoitteiden kannalta keskeisten hankintojen seurannassa arvioidaan, miten suunnitellut päästövähennykset, kustannukset ja säästövaikutukset toteutuvat. Useimmista investoinneista voidaan laskea konkreettinen päästövähennys. Seurannassa kiinnitetään huomiota tarjouspyyntöjen kriteeristön toimivuuteen. Kokemuksia hyödynnetään seuraavalle suunnittelukaudelle.

Ilmastotavoitteiden seuranta on monitasoista: seurannassa tarkastellaan vuositason vaikutuksia ja pidemmän aikavälin vaikutuksia. Toimialojen nostamien toiminnallisten tavoitteiden mittarien on hyvä olla selkeästi määritettyjä, konkreettisia ja tavoitteen saavuttamista kuvaavia. Tavoitteen ja sen mittarien lisäksi kuvataan toiminnan lähtötaso ja tavoitetaso. Näin varmistetaan sujuva ja informatiivinen seuranta osavuosikatsauksissa ja tilinpäätöksessä.

Toimialakohtaisten toiminnallisten tavoitteiden seuranta ja mittarit määritetään jo talousarvion valmisteluvaiheessa. Strategisten tavoitteiden seuranta voidaan toteuttaa erillisenä. Hyvä tapa havainnollistaa laadullistenkin tavoitteiden saavuttamista on liikennevalomalli. Seurannan suunnittelussa ja toteutuksessa on syytä huomioida sen ohjaavuus seuraavaan vuosisuunnitteluun.

Tilinpäätöksessä ja sen osana olevassa toimintakertomuksessa raportoidaan tarkemmin tehdyistä toimista. Tapoja raportoida on useita: ympäristötilinpäätös, ilmastobudjetti ja erillinen osio, jossa kuvataan ilmastotoimia. Todentaminen voi olla laadullista, määrällistä tai euromääräistä. Mittarit määrittävät esitystavan. Mitä monipuolisempi raportointi, sen selkeämpi kokonaiskuva seurannasta muodostuu. Tulokset ovat perustana seuraavan budjettivuoden/-kauden suunnittelulle ja valmistelulle.

Materiaalit

Resurssiviisaiden kuntien talous- ja ilmastojohtamisen kytkentä Reetta-hankkeesta tehtyä

li	Joensuu	Jyväskylä	Kuopio	Lahti	Riihimäki	Turku
Kuntien nykytilan itse-arviointi Hankkeen alussa kuusi kuntaa arvioi omaa talous- ja ilmastojohtamistaan nykyisin nykytilaan. Arvioinnin avulla kunnat tunnistivat omia hyviä käytäntöjä ja kehityskohtia. Talous- ja ilmastojohtamisen strategien perusta ja tarkat ratkaisut kehitettiin jo varsin hyväksi, kun taas hankinnoissa ja toimien kokonaiskuvan ja vaikutusten arvioinnissa oli yleisesti eniten kehitettävää. Nykytilan arviointi tuki sisäistä vuoropuhelua ja yhteisymmärryksen lisäämistä eri toimialojen välillä. Lue lisää Reetta-hankkeen välitulosraportista (pdf)	Case-esimerkkikuntien haastattelut Hankkeen alussa haastatettiin kolme edelläkävijä case-esimerkkikuntaa heidän kokemuksistaan talous- ja ilmastojohtamisen kytkemisestä. Oslo - Maailman ensimmäinen ilmastobudjetin käyttöön ottanut kaupunki Tampere - Suomen ensimmäinen ilmastobudjetin käyttävä kaupunki Helsinki - ilmastojohtamisen edelläkävijäkaupunki Lue lisää Case-esimerkkien esittelystä (pdf)	Kuntien kokeilu-pilotit Talouden ja ilmaston vuosisuunnittelu li mm. resurssiviiusbudjetin kokeilu Joensuu mm. ilmastobudjetin käyttöönotto Jyväskylä mm. resurssiviiusjohtamisen digipolitiikka Riihimäki mm. resurssiviius strategisena tahtotilana Investointiprojektit Joensuu - elinkaariset päätöt katukohteen perusratkaisuissa Kuopio - asemakaava alueen ilmasto-vaikutukset Lahti - palvelurakentamisen elinkaariarviointi päiväkotikohteissa Turku - koulupalveluverkon toteutustapojen elinkaari-vaikutukset Lue lisää Reetta-hankkeen välitulosraportista (pdf)	Tästä kaikesta kehitettiin lopputuotoksena interaktiivinen malli talous- ja ilmastojohtamisen kytkentään. Siirry malliin painamalla kuvaa: 			

www.fisunetwork.fi/Tuki_kunnille/Johtaminen

Strategiset tavoitteet

Kuntastrategiasta johdetaan kunnan kaikki keskeisin päätöksenteko, suunnittelu ja kehittäminen. Strategisten tavoitteiden on ohjattava kaikkea kunnan toimintaa. Kuntastrategiassa asetetut ilmastotavoitteet määrittävät ilmastotyön suunnan. Tämä antaa selkeän ilmastotyön tuomiseksi osaksi talousjohtamisen prosesseja ja toimintatapoja.

Yleistä	Reetta-hankkeesta tehtyä	Muita materiaaleja
	<p>Sitovien vuonna 2021 tekemän selvityksen mukaan kaksi kolmasosaa kunnista on asettanut ilmastotavoitteen, joka yleisimmän on hiilineutraalius*. Ympäristöministeriön mukaan yli 60% suomalaisista asuu kunnassa, joka tavoittelee hiilineutraalisuutta viimeistään vuoteen 2030 mennessä**. Tiekartta tai toimenpideohjelma toteuttaa ja tarkentaa, konkreettisia strategisia tavoitteita, ja kunnassa voi lisäksi olla erillinen strategia esimerkiksi arvioinnin.</p> <p>Hinku-kunnista vuonna 2020 julkaistun tutkimuksen mukaan parhaiten ilmastotyössä ja täten päästövähennyksissä vaikuttavat onnistuneet kunnat, joissa ilmastotyö on ollut näkyvillä merkittävänä osana kunnan strategiaa. Johdon sitoutumisella on tärkeä rooli ilmastotyön onnistumisessa. *** Fisukunnat tavoittelevat resurssiviiusautta, eli hiilineutraaliutta, jätteenomyyttä sekä globaalisti kestävää kulutusta vuoteen 2050 mennessä. Väitavoitteena kunnat pyrkivät lisäksi mm. 60-80% päästövähennyksiin ja puolituneeseen kulutusperäiseen hiilijalanjälkeen vuoteen 2030 mennessä. Tutustu Fisu-verkoston tavoitteisiin ja väitavoitteisiin Fisu-verkoston sivuilla.</p> <p>Mahdollisia suosituksia:</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Selkeä (numeraalinen) päästövähennystavoite vertailuvuosiin, jonka etenemistä voi seurata☐ Ilmastotiedot läpileikkävästi kaikessa toiminnassa, eli voi olla vain yhden toimialan tai henkilön vastuulla☐ Konkreettisia, sitovia tavoitteita ja selkeät vastuut☐ Pidemmän aikavälin tavoite + välitavoitteita☐ Vältä ristiriitaisuuksia <p>Lähteet:</p> <ul style="list-style-type: none">* Mattiinen-Luryy, v.m. 2021. Missä mennään kuntien ilmasto- ja luonnonvarjoissa? Sitran selvitys 190.** Ympäristöministeriö. Kuntien ilmastotarkastus -ohjelma 2018-2023.*** Rieckinen, v.m. 2020. Kohti hiilineutraalia kuntaa: ilmastoverkoston vaikutus kunnan ilmastotyöhön ja päästöihin. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 20/2020.**** Karhinen, v.m. 2021. Impact of climate network: The role of intermediaries in local level climate action. Global Environmental Change 67, March 2021. 102225.	

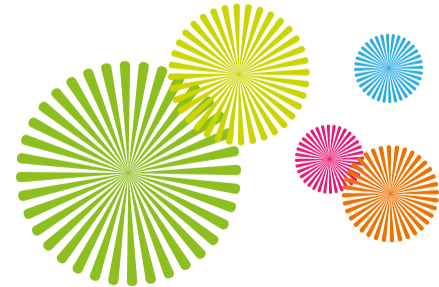
Strategiset tavoitteet

Kuntastrategiasta johdetaan kunnan kaikki keskeisin päätöksenteko, suunnittelu ja kehittäminen. Strategisten tavoitteiden on ohjattava kaikkea kunnan toimintaa. Kuntastrategiassa asetetut ilmastotavoitteet määrittävät ilmastotyön suunnan. Tämä antaa selkeän ilmastotyön tuomiseksi osaksi talousjohtamisen prosesseja ja toimintatapoja.

Yleistä	Reetta-hankkeesta tehtyä	Muita materiaaleja
	<p>Reetan kunnat ovat Fisu-verkoston liittyessään sitoutuneet valtuuston päätöksellä sen tavoitteisiin, ja niillä on hankkeen alkua alkuun jo valmiiksi voimassa olevat resurssiviius- tai ilmastostrategiat, joten niitä ei Reetta-hankkeesta otettu erikseen työstettäväksi. Kuitenkin nykytilan arvioinnin mukaan kehitettiin, etteivät strategiset tavoitteet aina ohjaa toimintaa riittävästi, joten näitäkin osa-alueita kehitettiin valtuustokauden muutokseen liittyvän strategioiden uusimisprosessin ohella.</p> <p>Reetta-kuntien strategiat ja tavoitteet:</p> <ul style="list-style-type: none">liin kuntastrategia 2030 (pdf): Kestävyys kolmen kärjen alla (luonnonläheisyys, kasvu, systeminen muutos)Joensuun konsernistrategia: Kestävä kaupunkiympäristö painopisteinäJyväskylän uusitun strategian sivu: Hiilineutraali 2030; jätteen, päästötön & ylikulutusseton 2040 Kaupunkistrategian yhtenä kärkänä resurssiviius kaupunki.Kuopion strategia vuoteen 2030: Ilmasto- ja resurssiviius Kuopio yksi 4:stä strategisesta päämäärästäLahten kaupungin strategia 2030: Kestävyys, hiilineutraalius ja ympäristö vahvasti keskiössäRiihimäen RakasRiihi2035-strategia(pdf): Hiilineutraalius kestävä kasvun kärjen allaTurun kaupunkistrategia: Visiossa ja arvoissa vastuullisuus ja kestävä kasvu	<p>Jyväskylästä sanottu: "Toiminnalliset tavoitteet saatu kytkettyä paremmin REVI-ohjelman tavoitteisiin ja toimialat löytäneet aiempaa enemmän ilmastotyöhön kytkettyjä tavoitteita"</p>

Ilmastotyön ja talousjohtamisen kytkennässä tunnistettiin myös pullonkauloja erityisesti tiedolla johtamisessa.

Näihin tartutaan Fisu-verkoston käynnissä olevassa erillishankkeessa – REIJOssa.

Kiitos

Okariina Rauta
okariina.rauta@motiva.fi

Resurssiviisaiden kuntien tiedolla johtaminen (Reijo)

Ismo Entsallo
Fisu-palvelukeskus, 6.6.2023

Resurssiviisaiden kuntien tiedolla johtaminen (Reijo) -hanke

Hankkeen tavoitteena on päästä käsiksi Reetta-hankkeessa tunnistettuihin merkittäviin tiedolla johtamisen pullonkauloihin ja tunnistaa konkreettisia toimenpiteitä ratkaisuksi, jotta resurssiviisaustavoitteiden käytännön toimeenpano saadaan osaksi kunnan talousjohtamista ja kunnan normaalia toimintaa.

Toimenpiteet

12/2022

Hankkeen käynnistys

02/2023

Haastattelut: Tunnistettujen pullonkaulojen tarkentaminen, tieto- ja raportointitarpeet & tietojärjestelmät

04-09
/2023

Kuntien esimerkkitaupukset: Tiedolla johtamisen kehittämiskärsäksujen työstäminen kuntien valitsemisä esimerkkitaupuksissa

09-12
/2023

Tulosten julkaisu: Materiaalipaketti kaikkien kuntien käyttöön tiedolla johtamisen kehittämisen tueksi

12/2023

Hanke päättyy

Hankkeen toteuttajat

Kunnat

- Ii
- Joensuu
- Kuopio
- Lahti
- Lappeenranta
- Turku
- Vaasa

Fisu-palvelukeskus

Motiva
Suomen ympäristökeskus (Syke)

Kuntaliitto

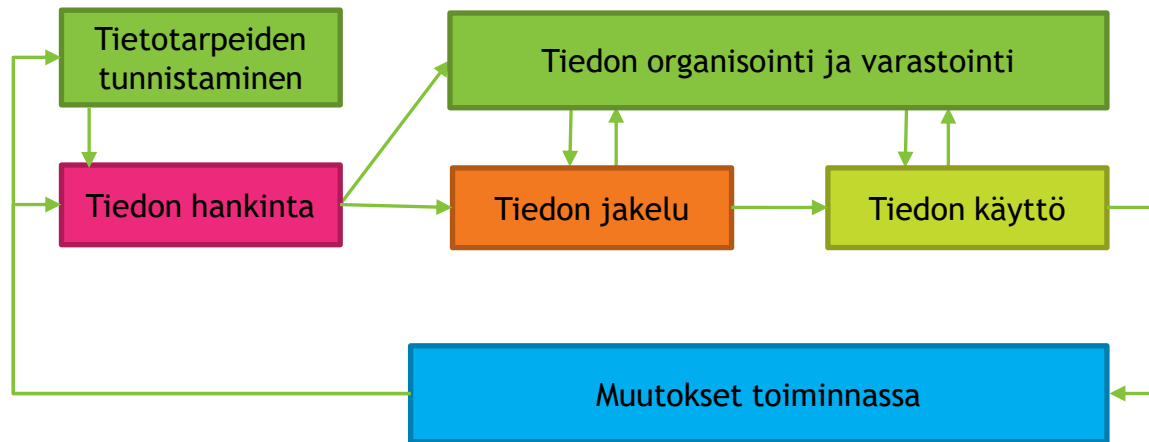
Rahoittajat

- Valtionvarainministeriö
- Ympäristöministeriö
- Kuntarahoitus
- Hankkeen toteuttajakunnat

Tiedolla johtamisen malli

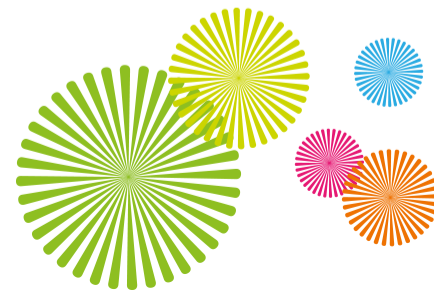
Ilmasto- tai resurssi- ja osaamisen tiedolla johtaminen tarkoittaa, että tavoitteiden ja toimenpiteiden edistymistä sekä vaikuttavuutta seurataan ja tämän perusteella toimintaa suunnataan vaikuttaviin toimenpiteisiin ja vähennetään tekemistä, jolla ei ole vaikutusta tavoitteisiin.

Reijo-hankkeessa tiedolla johtamista tarkastellaan hyödyntäen Tiedolla johtamisen prosessimallia (kuva). Malli käynnistyy tietotarpeiden tunnistamisesta ja tähtää siihen, että tietoa käytetään ja tiedon käyttö saa aikaan muutoksia toiminnassa.

Lähde: Laihonen ym., 2013: Tietojohtaminen

(Lähde: [Indikaattorit kestävien kaupunkien johtamisen tukena - Resurssi- ja osaamisen vaikutuksen mittaaminen.](#))

Haastatteluilla tunnistettiin nykytila

- Ryhmähaastattelut kahdessa eri teemassa:
 - 1) tieto- ja raportointitarpeiden tunnistaminen
 - 2) tietojärjestelmien kartoittaminen
- Kaikki hankkeen kunnat osallistuivat teemojen haastatteluun, ja kuntapareja tai pienryhmiä vaihdettiin eri teemahaastatteluissa, jotta osallistujat pääsivät kuulemaan laajemmin erilaisten kuntien tilanteista.

Tieto- ja raportointitarpeet

- Mitä tietoja tarvitaan, kuka niitä tarvitsee missäkin vaiheessa?
- Tietotarpeet, raportointivaatimukset? Mitä tietopuutteita on?
- Tarkoituksena oli kartoittaa kuntien keskeisimpiä ilmasto- ja resurssiviisaustyöhön liittyviä tieto- ja raportointitarpeita, etenkin talouden suunnitteluun kytkennän näkökulmasta.

Tietojärjestelmät

- Missä ja miten tieto liikkuu, kenen toimesta?
- Millaiset ovat kunnan:
 - tietoarkkitehtuuri,
 - ilmastotyön ja sen johtamisen menetelmät,
 - tietojärjestelmät sekä niiden vastuutahot?
- Tarkoituksena oli kartoittaa kuntien nykytilannetta ilmastotyön tiedolla

Tietotarpeet eri rooleissa

Haastatteluissa nousi esiin eri roolien ja toimijoiden erilaiset tietotarpeet.

Tarvitaan parempaa ymmärrystä siitä, mitä tietoa on olennaista seurata johtamisen eri tasoilla.

Rooli	Tietotarve
Kunnan ylin johto ja päättäjät, strateginen johtaminen	<ul style="list-style-type: none">• Kokonaiskuvaa strategiseen suunnitteluun: Mennäänkö oikeaan suuntaan ja ovatko toimet riittäviä?• Tietoa toimien vaikuttavuudesta & paljonko tulee maksamaan, että toteutetaan tarvittavat toimet
Talouden toteutumisesta ja budjetoinneista vastaavat toimialojen edustajat	Ilmastotoimien kustannustehokkuus ja vaikuttavimmat toimet: <ul style="list-style-type: none">• Miten käytetään rahat niin, että saadaan ilmaston kannalta vaikuttavuutta per käytetty euro?
Ilmastotoimia suunnittelevat ja valmistelevat viranhaltijat & toimenpiteistä päättävät luottamushenkilöt	Tietoa toimenpiteiden/vaihtoehtojen vertailuun, kustannukset ja vaikuttavuus

Poimintoja ilmastotyön tietotarpeista

Tieto toimenpiteiden kustannuksista ja vaikutuksista on eri tavalla saatavilla ilmastotyön eri osa-alueilla:

- **Energiansäästötoimista** on olemassa esimerkkejä, joissa saadaan tieto kustannuksista ja säästöistä. Vastaavia konkreettisia esimerkkejä täytyisi löytää lisää muille osa-alueille, jotta tunnistetaan vaikuttavimpia toimenpiteitä.
- **Liikenteen** päästöt ja potentiaali päästöjen ja kustannusten vähentämiseen koetaan erityisen vaikeaksi kokonaisuudeksi vaikutusten mittaamisen kannalta.
- **Hankinnoista** ja esimerkiksi rakentamisen investoinneista tarvittaisiin hiilijalanjälkilaskelmia, joita helposti hyödyntää vaihtoehtojen vertailussa ja hankintakriteerien suunnittelussa.
- **Päästöjen ja hiilinielujen** tiedolla johtaminen sekä niiden tarkastelu myös kustannusten näkökulmasta on nouseva teema. Esimerkiksi päättäjille tarvitaan ymmärrystä hiilinielujen kustannuksista, jos tavoitteisiin ei päästä päästövähennyksillä.

Ilmasto- ja talousjohtaminen tietojärjestelmissä

Järjestelmien toimivuus toimenpiteiden kustannusten ja vaikutusten käsittelyssä oli vaihtelevaa

- Kokonaiskuva ilmasto- ja resurssiviisaustoimien kustannuksista ja vaikutuksista puuttuu. Niihin liittyvät toimet ovat usein poikkileikkaavia, jolloin ne eivät välttämättä ole oikeastaan kenenkään vastuulla.

Taloustiedot saadaan järjestelmiin pääosin suoraan, mutta ilmasto- ja taloustietoja ei ole linkitetty.

- Ilmastoasioille tarvitaan luokittelutietoja ja laskentatunnisteita.
- Tiedot vaikuttavuudesta jäävät usein toimintayksikön sisälle.

Ilmastotiedot eivät ole keskitetysti saatavilla tietovarastoista

- Tietojen kerääminen, yhdistäminen ja visualisointi on työlästä järjestelmien välillä mm. raportointiprosesseissa.
- Toimijakentän ja tietoketjujen hahmottaminen
- Yhtenäinen tietovarasto helpottaisi tiedon keräämistä ja käsittelyä, mikä vähentäisi raporttien tuottamisen kuormaa.

Seurantaan ja raportointiin liittyvät havainnot

Tietoja kerätään ja raportoidaan paljon, mutta tiedot eivät usein päädy tietojärjestelmiin.

- Tietoja kerätään esim. tilinpäätöksiin, ilmasto- ja resurssiviisausohjelmiin ja raportoinneissa valtuustolle.
- Lisäksi monet kunnat raportoivat ulkopuolisille tahoille (mm. KETS, SECAP).

Tiedon yhdistäminen ja visualisointi on haastavaa.

- Power BI sekä erilaiset vahtipalvelut ovat tärkeitä sekä viestinnän että seurannan, ja sitä kautta tiedolla johtamisen apuvälineitä kaupungeissa.

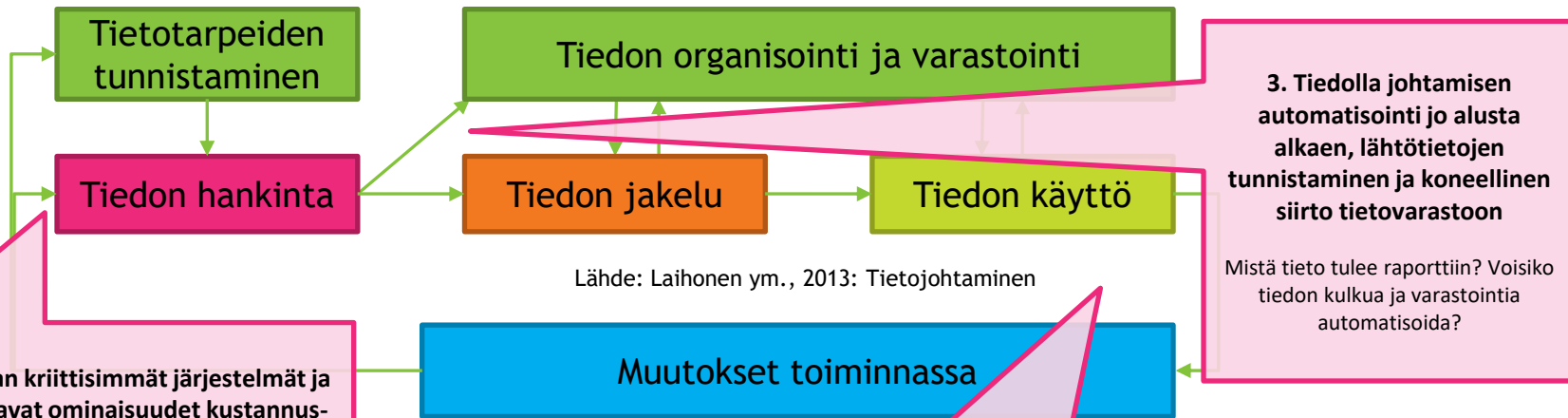
Kunnan eri yksiköissä ja teemoilla on omat järjestelmät ja käytännöt.

- Haastatteluiden perusteella rakentamis- ja ICT-sektorilla ilmastotiedot ja niiden seuranta ovat tyypillisesti jo paremmin osana kokonaistarkasteluja verrattuna muihin sektoreihin.

Kunnilla oli seurantaan ja raportointiin liittyviä erilaisia haasteita ja toiveita.

- Vaikuttavuuden mittaamisessa puuttuu iso kuva: tavoitteiden seurannasta pitäisi päästä vaikutusten seurantaan.
- Tietojen tarkkuustaso, kun tilataan urakka ulkopuolisilta toimijoilta.
- Seurantaan varten halutaan reaaliaikaisempaa dataa. Datan käsittelyä pitää tehostaa datamäärän kasvaessa.

Tiedolla johtamisen prosessista löytyi kolme tärkeää kehityskohdetta

Lähde: Laihonen ym., 2013: Tietojohtaminen

1. Tunnistetaan kriittisimmät järjestelmät ja niiden tarvittavat ominaisuudet kustannus- ja vaikutustietojen tuottamiseen

Mistä tieto tulee? Kuka sitä tuottaa? Saadaanko tietoja suoraan kirjanpidosta?

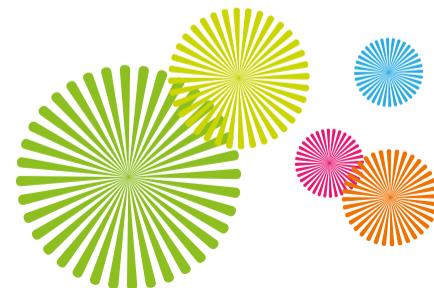
Mitä tietoa on talous-/toiminnanohjaus-/pää-/kirjanpitojärjestelmästä saatavilla ja riittääkö se ilmastotoimien arviointiin, vai pitääkö mennä syvemmälle toimialojen järjestelmiin?

2. Olemassa olevan tiedon parempi hyödyntäminen, niin että se olisi myös jatkossa paremmin käytettävissä, sekä paremmin liitettävissä muuhun tietoon

Usein tehdään raportti, johon kootaan paljon tietoa, mutta tieto ei johda mihinkään, tai sitä ei yhdistetä muuhun tietoon (on esimerkiksi liian yleisellä tasolla).

3. Tiedolla johtamisen automatisointi jo alusta alkaen, lähtötietojen tunnistaminen ja koneellinen siirto tietovarastoon

Mistä tieto tulee raporttiin? Voisiko tiedon kulkua ja varastointia automatisoida?

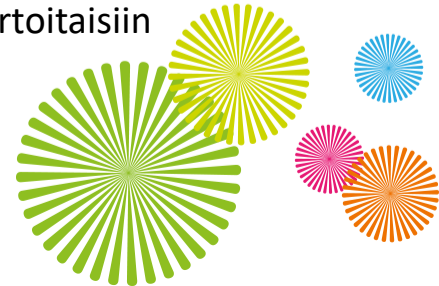
Esimerkkitapauksilla päästään konkretiaan

- Tiedolla johtamiseen pureudutaan konkreettisemmin kuntien valitsemien esimerkkitapausten kautta.
- Käydään läpi esimerkkitapausten toteuttamiseksi vaadittavat tietoprosessit aina tarvittavien tietojen tunnistamisesta eri vaiheissa niiden hyödyntämiseen ja esittämiseen.
 - Toimenpiteet ja päätöksentekopisteet
 - Roolit ja toimijat
 - Järjestelmät
- Osalla kunnista esimerkkitapausten aiheet yksittäisiä hankkeita/toimenpiteitä ja toisilla taas laajempia strategisemman tason tarkasteluja.
- Lisäksi monella kunnalla on jo nyt käynnissä jokin REIJO-työtä tukeva kehityshanke.
 - Mm. Joensuussa ja Turussa kiertotalous hankkeita, Lappeenrannassa ja Lahdessa tiedolla johtamisen hankkeita.
- Tavoitteena on, että kunnat saavat toisiltaan tukea ja jakavat ideoita!

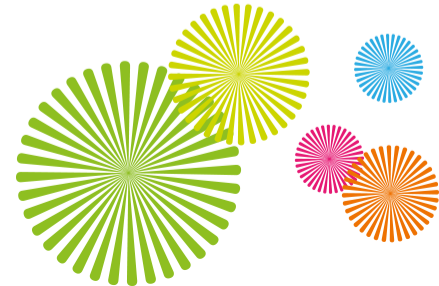
Esimerkkitapausten aiheet:

- **Ii:** Kestävästi kasvava Ii. Strategisten tavoitteiden mukaisten yhtenäisten mittareiden muodostaminen. Mittarien avulla tuodaan kuntastrategiaan ilmastotavoitteet käytännössä paremmin mukaan.
- **Joensuu:** Kaupungin oma vähähiilisen infrarakentamisen pilotti (osa HIKKA-hanketta). Kehitetään vähäpäästöistä ja kiertotaloutta hyödyntävää infrarakentamista. Lisäksi pilotissa kehitetään rakentamisprosessin systemaattista seuranta. Rinnalla isossa kuvassa ympäristötilinpäätös.
- **Kuopio:** Infrarakentaminen, tie. Tarkastelussa investoinnit ja rahoitus: rakentamisen euro- ja vaikutustarkastelut, päättäjille raportointi + suunnitteluvaiheessa eurojen ja vaikutusten tunnistaminen.
- **Lahti:** Lahdessa tavoitteena on määritellä kestävän liikkumisen edistämiseen käytetty ja saatu rahoitus vuoden 2023 osalta. Jatkossa kestävän liikkumisen rahoituksesta raportoitaisiin tilinpäätöksen yhteydessä kerran vuodessa.

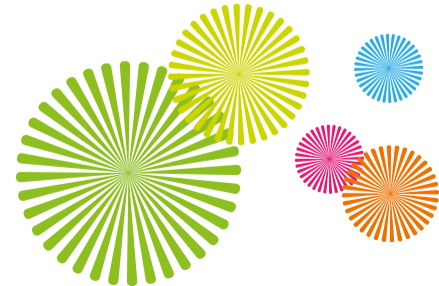
Esimerkkitapausten aiheet:

- **Lappeenranta:** Kahden samantyyppisen rakennuksen rakennusprojekti. Ilmasto- ja energianäkökohdat, hiilijalanjälkilaskenta sekä linkitys Kestävyysvahti-seurantatyökaluun. Ilmastobudjetoinnin liittäminen esimerkkitarkasteluun.
- **Turku:** Investointien ja rahoituksen tarkastelu – EU-taksonomien mukaiset ilmastonmuutokseen sopeutumisen ratkaisut ja kaavoitus sekä ilmastobudjetin ja tiedonhallinnan kehitys.
- **Vaasa:** Keskustan läpi kulkevan pyöräilyväylän rakentaminen. Pyöräilyn edistämishjelmaan liittyen uuden pyöräilyväylän rakentaminen ja sen ilmastonäkökulmat liikenteen osalta. Lisäksi hiilinielut ja massatalous osana tarkastelua.

Jatko

- Esimerkeistä työstettävien tulosten avulla tuetaan tiedolla johtamista kunnissa sekä saadaan resurssiviisaus- ja ilmastotavoitteet tiiviimmin osaksi kunnan talousjohtamista ja päätöksentekoa.
- Hankkeen tuloksista viestitään syksymmällä ja loppuvuodesta.
- Materiaalipaketti kaikille kunnille tarjolle loppuvuodesta.

Kiitos!

Resurssiviisaiden kuntien tiedolla johtaminen (Reijo) -hankkeen työryhmä:

Motiva Oy, etunimi.sukunimi@motiva.fi
Okariina Rauta & Tiia Merenheimo

Suomen ympäristökeskus (Syke), etunimi.sukunimi@syke.fi
Venla Riekinen, Ismo Entsallo & Janne Pesu

Ohjelma

- Klo 9.00 **Tervetuloa**, FisU-verkoston palvelukeskus ja Kuntaliitto
- Klo 9.10 **Resurssiviisaiden kuntien talous- ja ilmastojohtaminen ja tiedolla johtaminen**
REETTA (Resurssiviisaiden kuntien ilmasto- ja talousjohtamisen integraatio): mitä, miksi ja tulokset
Okariina Rauta, johtava asiantuntija, Motiva
REIJO (Resurssiviisaiden kuntien tiedolla johtaminen): mitä, miksi ja nykytilanne ja tavoitteet
Ismo Entsalu, tutkija, Suomen ympäristökeskus
- Klo 9.45 **Tauko**
- Klo 9.55 **Käytännön esimerkkejä kuntien kehitystyöstä**
Marjukka Manninen, kunnanjohtaja, Iin kunta
Tanja Ahonen, ympäristöjohtaja, Kuopion kaupunki
Risto Veivo, ilmastojohtaja, Turun kaupunki
- Klo 10.45 **Tauko**
- Klo 10.55 **Eväät ja ideat kunnan työhön jatkossa**
Tiia Merenheimo, asiantuntija, Motiva
- Klo 11.20 **Yhteenveto**
Kommenttipuheenvuoro, Jari Vaine, erityisasiantuntija, Kuntaliitto
- Klo 11.30 **Päätös**